

به نام خدا

۲۳. بخش کشاورزی

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۳.....	۱. لایحه بودجه و برنامه‌های توسعه
۶.....	۲. بررسی تحقق اهداف برنامه چهارم توسعه، مطالعه موردی (برنامه آب و خاک)
۹.....	۳. فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹
۱۴.....	۴. مقایسه بودجه فصل منابع آب با بودجه سایر فصول در امور اقتصادی
۱۶.....	نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۸.....	منابع و مأخذ

کد موضوعی: ۲۵۰

شماره مسلسل: ۱۰۱۱۶

دفتر: مطالعات زیربنایی

بهمن‌ماه ۱۳۸۸

لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور بخش کشاورزی

چکیده

در این گزارش اعتبارات بخش کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار گرفته است. اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی حدوداً ۴۷ درصد و اعتبارات هزینه‌ای این فصل ۲۴ درصد و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ از افزایش ۶۷ درصدی نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۸۸ برخوردار است. تداوم طرح‌های برنامه چهارم و سال گذشته و افزایش قابل ملاحظه اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه و ثابت ماندن اعطای یارانه مستقیم به بخش کشاورزی (به‌طور عمده کودهای شیمیایی) از مهمترین موارد این لایحه محسوب می‌شود. مورد کلی که شاید در سایر بخش‌ها نیز قابل مشاهده باشد عملیاتی نبودن تدوین بودجه در این لایحه است

مقدمه

اجرائی شدن برنامه‌های توسعه، منوط به مشخص نمودن برنامه‌های اجرایی است. به این ترتیب که برای اهداف، مسیرهای رشد، نرخ‌های رشد، اعتبارات مورد نیاز،

چگونگی تأمین اعتبارات و ... همگی در ارتباط با هم باید مشخص شوند. لذا بودجه‌ریزی سالیانه دارای جهت‌گیری‌های زمانی مشخص بوده و به‌عنوان گامی است که گام‌های سال بعد را مشخص می‌کند. بودجه سالیانه رابطه تنگاتنگی با برنامه‌های توسعه پنج‌ساله دارد و باید در راستای برآورد اهداف برنامه‌های توسعه پنج‌ساله باشد. این گزارش به ارتباط بودجه بخش کشاورزی با لایحه پیشنهادی برنامه توسعه پنجم، قانون برنامه چهارم توسعه و همچنین میزان افزایش بودجه بخش کشاورزی توجه نموده و درصدد است به بررسی مطالب ذیل درخصوص اعتبارات بخش کشاورزی بپردازد.

لایحه برای پاسخ دادن به اهداف کدام برنامه توسعه تدوین شده و آیا اعتبار مورد نیاز برای وصول به آن اهداف را تأمین نموده است؟ برای پاسخ به این سؤال، کاستی‌های اجرای قانون برنامه چهارم توسعه تجزیه و تحلیل شده و تفاوت بودجه مصوب و بودجه تخصیص داده شده و میزان حصول اهداف معین شده در برنامه توسعه بررسی شده است.

آیا لایحه بودجه برای نیل به اهداف لایحه برنامه پنجم توسعه تنظیم شده است؟ برای انجام بررسی مذکور اهداف کمی لایحه پیشنهادی برنامه پنجم توسعه، در بسته‌های اجرایی مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۱. لایحه بودجه و برنامه‌های توسعه

جدول ۱. وضعیت کلان تولیدات بخش کشاورزی در افق لایحه پیشنهادی

برنامه پنجم توسعه

عنوان	وضع موجود سال پایه	۱۳۹۳	متوسط نرخ رشد سالانه (درصد)
زراعت	۷۳۶۱۸	۹۳۶۵۹	۴/۹
باغبانی	۱۶۵۳۸	۲۹۸۰۲	۱۲/۵
دام و طیور	۱۱۳۳۵	۱۸۶۲۱	۱۰/۴
شیلات	۵۶۲	۱۰۲۵	۱۲/۸
کل تولید	۱۰۲۰۵۳	۱۴۳۱۰۷	۷

مأخذ: بسته اجرایی لایحه پنجم توسعه در بخش کشاورزی.

جدول ۲. اهداف کمی امور اراضی در لایحه برنامه پنجم

عنوان فعالیت	واحد	سال ۱۳۸۹
واگذاری اراضی به طرح‌های کشاورزی با اولویت مجتمع‌های تولیدی و طرح‌های احیا و توسعه کشاورزی	هکتار	۴۷۶۰۰
تهیه شناسنامه اراضی کشاورزی	هزار هکتار	۱۸۰۰
تعیین تکلیف اراضی بایر	هکتار	۲۵۰۰
ساماندهی و تعیین تکلیف اراضی اصلاحات ارضی	هکتار	۱۸۰۰۰
ساماندهی و تعیین تکلیف اراضی کشت موقت	مورد	۲۰۰۰
ساماندهی و تعیین تکلیف اراضی متصرفین اراضی دولتی	هکتار	۶۰۰۰
کاداستر اراضی کشاورزی و سامانه‌های اطلاعات توصیفی زمین	میلیون هکتار	۲

مأخذ: همان.

جدول ۳. اهداف کمی لایحه پیشنهادی برنامه پنجم زیربخش

آب و خاک به تفکیک طرح در سال ۱۳۸۹

نام طرح	واحد طرح	سال ۱۳۸۹
اجرای کانال‌های آبیاری عمومی	هزار کیلومتر	۲۱
اجرای روش‌های نوین آبیاری	هزار هکتار	۱۸۷
اصلاح و بهبود روش‌های سنتی آبیاری	هزار هکتار	۱۴۶
توسعه شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی	هزار هکتار	۹۵
طرح‌های کوچک و زودبازده تأمین آب کشاورزی	میلیون متر مکعب	۲۰۸
بهنگام و اجرایی نمودن سند ملی الگویی مصرف بهینه آب کشاورزی	هزار هکتار	۴۲۰
توسعه و بهسازی آب بندها	میلیون متر مکعب	۱۱۶
احیا و مرمت قنوات	میلیون متر مکعب	۶۸
بهره‌برداری و نگهداری از سازه‌های آب و آبیاری	هزار هکتار	۴۲۰
پایش اثربخشی پروژه‌های آب و خاک	هزار هکتار	۵۲۰
بررسی و تقاضای آب و کشاورزی	هزار هکتار	۴۲۰
استفاده از آب‌های نامتعارف	میلیون متر مکعب	۷۰
تجهیز و نوسازی اراضی پایاب سدهای مخزنی و بندهای انحرافی	هزار هکتار	۱۵۰
تجهیز و نوسازی اراضی شالیزاری	هزار هکتار	۵۰
تجهیز و نوسازی اراضی سنتی	هزار هکتار	۱۱۰
احیا، اصلاح و بهسازی خاک‌های اراضی کشاورزی	هزار هکتار	۵۰
مطالعات خاک‌شناسی برای تهیه نقشه‌های خاک‌شناسی	هزار هکتار	۲۲۰
مدیریت ماده آلی خاک‌های کشاورزی کشور	هزار هکتار	۱۱۳
پایش کیفیت اراضی کشاورزی	هزار هکتار	۳۶۰۰
اجرای عملیات آب و خاک در عرصه تشکل‌های کشاورزی	هزار هکتار	۱۰۰
حفاظت خاک کشاورزی	هزار هکتار	۵۱/۵

جدول ۴. اهداف کمی منابع طبیعی و آبخیزداری در لایحه برنامه پنجم

سال	باقیمانده برنامه چهارم	عملکرد برنامه چهارم	واحد متعارف	عناوین هدف‌های کمی
۱۳۸۹	۲۰۴۰	۳۶۰	هزار هکتار دامی	خروج دام از جنگل‌های شمال
۱۶۶۲	۵۵۴۰	۱۲۶۰	خانوار	ساماندهی جنگل‌نشینان در شمال کشور
۳۰	۵۰	۵۰	هزار هکتار	توسعه زراعت چوب
۱۱۵	۲۵۰	۲۵۰	هزار هکتار	توسعه جنگل‌های در دست کاشت
۳۹۰۰	۶۰۰	۳۳۰۰	هزار هکتار	افزایش سطوح تحت پوشش طرح‌های مدیریت جنگل
۴۸۰	۱۱۸۰	۳۲۰	هزار هکتار	اجرای عملیات بیابان‌زدایی و کنترل کانون‌های بحرانی بیابان‌زا
۵۵	۱۰	۴۰	درصد	ارتقای ضریب حفاظت از جنگل‌ها و مراتع
۸۰۰۰	۲۱۰۰۰	۱۹۰۰۰	هزار هکتار	ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات
۱۰۰۰۰	۰	۰	هزار هکتار	کاداستر منابع طبیعی و سامانه‌های اطلاعات توصیفی زمین
۱۰۰۰	۰	۰	هزار هکتار	استعدادیابی و تعیین کاربری براساس توان اکولوژیک
۴۰۰۰	۰	۳۰	هزار هکتار	افزایش سطوح اجرایی طرح‌های مرتعداری
۶/۴	۳/۱۳	۶/۶	میلیون هکتار	عملیات آبخیزداری
۳۵۰	۱۴۵۰	۵۰	هزار هکتار	پخش سیلاب و تغذیه آبخوان‌ها در حوزه شهری و روستایی
۱۶	۴	۶	درصد	توانمندسازی ساختار منابع طبیعی کشور

مأخذ: بررسی عملکرد برنامه چهارم توسعه، بسته اجرایی لایحه برنامه پنجم توسعه.

• عملکرد برنامه چهارم در طول ۴ سال اول اجرای برنامه منظور شده است.

لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ نه برطرف‌کننده کمبودها و عدم تحقق‌های برنامه چهارم است و نه تأمین‌کننده اهداف کمی لایحه برنامه پنجم توسعه، بلکه می‌توان آن را تداوم برنامه چهارم با افزایش مبالغ مصوب دانست.

۲. بررسی تحقق اهداف برنامه چهارم توسعه، مطالعه موردی (برنامه آب و خاک)

از اهداف اصلی برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه برای افزایش بهره‌وری و صرفه‌جویی در آب افزایش راندمان آبیاری از ۴۰ درصد وضع موجود در سال پایه به ۴۵ درصد در سال ۱۳۸۸ می‌باشد. برای تحقق این مهم برنامه‌ها و اقداماتی به شرح زیر پیش‌بینی شده بود:

جدول ۵. اهداف کمی آب و خاک

سال‌های	واحد اندازه‌گیری	عنوان هدف
۱۳۸۸-۱۳۸۳	هزار هکتار	عملیات ایجاد و ساماندهی نظام بهره‌برداری از منابع آب و خاک و نگهداری از تأسیسات آبی در اراضی سنتی
۵۰۰	هزار هکتار	عملیات ایجاد و ساماندهی نظام بهره‌برداری از منابع آب و خاک و نگهداری از تأسیسات آبی در اراضی مدرن
۵۰۰	هزار هکتار	توسعه سیستم‌های آبیاری تحت فشار در اراضی سنتی
۵۰۰	هزار هکتار	توسعه سیستم‌های آبیاری تحت فشار در اراضی مدرن

عنوان هدف	واحد اندازه‌گیری	سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۳
عملیات بهبود و اصلاح روش‌های آبیاری در اراضی سنتی و مدرن	هزار هکتار	۱۰۰۰
عملیات توسعه و بهبود منابع کوچک آب در اراضی مدرن	میلیون مترمکعب	۸۰۰
احداث شبکه‌های فرعی در اراضی مدرن	هزار هکتار	۵۰۰
اجرای عملیات تجهیز در اراضی مدرن	هزار هکتار	۵۰۰
احداث کانال آبیاری عمومی در اراضی سنتی	هزار هکتار	۵۰۰
پوشش انهار سنتی	هزار هکتار	۵۰۰
اجرای عملیات تجهیز و نوسازی در اراضی سنتی	هزار هکتار	۵۰۰

مأخذ: بسته اجرایی لایحه پنجم توسعه در بخش کشاورزی.

جدول ۶. اعتبارات مورد نیاز زیربخش آب و خاک (برنامه ساماندهی

اراضی کشاورزی) طی برنامه چهارم توسعه (ارقام به میلیون ریال)

ردیف	عنوان طرح	نوع اعتبار	
		تملك	تسهيلات
۱	احداث شبکه‌های آبیاری و زهکشی کانال‌های آبیاری، پوشش انهار و تجهیز و نوسازی	۱۰۴۶۰۴۱۸	۵۳۱۶۰۸۲
۲	عملیات ساماندهی نظام بهره‌برداری از منابع آب	۲۵۱۹۳۹	
۳	بهبود و اصلاح روش‌های آبیاری	۲۱۶۵۴۶۴	۹۲۸۰۵۶
۴	توسعه سیستم‌های آبیاری تحت فشار	۱۹۹۵۶۳۰	۱۷۹۶۰۶۶۸
۵	توسعه و بهبود منابع کوچک آبی	۳۳۲۶۰۰۶	
	جمع کل	۱۸۱۹۹۴۵۷	۲۴۲۰۴۸۰۶

مأخذ: همان.

جدول ۷. درصد تحقق برنامه چهارم توسعه در چهار سال اول برنامه

عملیات	واحد اندازه‌گیری	پیش‌بینی	عملکرد	درصد تحقق
توسعه و احداث سیستم‌های آبیاری تحت فشار در اراضی سنتی و مدرن	هزار هکتار	۶۶۵	۲۷۱/۷۳	۴۱
توسعه منابع کوچک تأمین آب	میلیون متر مکعب	۶۱۰	۱۲۴۱	۲۰۳
احداث شبکه‌های فرعی آبیاری و زهکشی در اراضی مدرن	هزار هکتار	۳۷۵	۵۷/۲	۱۵
احداث و بهسازی کانال‌های آبیاری عمومی	هزار هکتار	۳۷۵	۱۵۸/۵۷	۴۲
پوشش انهار سنتی	هزار هکتار	۳۷۵	۴۵/۳۹	۱۲
اجرای عملیات تجهیز و نوسازی در اراضی مدرن	هزار هکتار	۳۷۵	۱۷۵/۹۰	۴۷
اجرای عملیات تجهیز و نوسازی در اراضی سنتی	هزار هکتار	۳۷۵	۱۳۱/۹۰	۳۵

مأخذ: بررسی عملکرد برنامه چهارم توسعه، بسته اجرایی لایحه پنجم توسعه.

با توجه به اینکه، مهمترین عوامل ناکامی در تحقق اهداف برنامه در طول این چهار سال عدم تخصیص تمام اعتبارات پیش‌بینی شده بوده است، زیرا از ۴۲۴۰۴۳۲۴ میلیون ریال اعتبارات پیش‌بینی شده برای انجام عملیات مورد نظر تا پایان دوره برنامه فقط ۱۱۹۸۶۶۸۴ میلیون ریال برای چهار سال اول برنامه (۱۳۸۷-۱۳۸۴) تخصیص یافته که در نتیجه در مقایسه با کل اعتبارات پیش‌بینی شده برای این دوره

چهارساله فقط ۲۸/۳ درصد تحقق یافته است.

این وضعیت در همه طرح‌های بخش کشاورزی و منابع طبیعی کم‌وبیش مشاهده می‌شود، مثلاً در برنامه چهارم باید ۷۰ درصد خروج دام انجام می‌شد برای چهار سال اول برنامه ۱۸۹۰ هزار واحد دامی که در عمل فقط حدود ۲۴۰ هزار واحد دامی خارج شده است (یعنی تحقق ۱۳ درصد هدف برنامه) لذا به‌نظر می‌رسد مانند لایحه‌های بودجه سنوات گذشته مبالغ پیشنهادی جهت تصویب، افزایش نشان می‌دهد و شاید تخصیص آن مانند گذشته کمتر از مصوب شود.

۳. فصل کشاورزی و منابع طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹

جدول ۸. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

(ارقام به میلیون ریال)

ردیف	عنوان	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹
۱	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۳۸۹۹۷۶	۵۴۸۰۵۰
۲	برنامه پوشش بهداشتی بیماری‌های مشترک انسان و دام	۱۱۵۲۰	۳۰۰۰۰
۳	برنامه راهبردی آبخیزداری و حفاظت خاک	۷۸۶۷۳۵	۱۵۷۴۲۲۸
۴	برنامه راهبردی احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌های کشور	۲۹۳۳۶۳	۵۵۴۰۰۰
۵	برنامه راهبردی احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از مراتع کشور	۴۵۰۷۲	۷۳۰۰۰
۶	برنامه راهبردی ارتقای سطح پوشش حفاظتی و حمایت از زیستگاه‌های دریایی	۲۵۹۲۰	۵۳۰۰۰
۷	برنامه راهبردی ارتقای ضریب مکانیزاسیون کشاورزی	۸۳۹۳۳	۱۰۶۶۸۰
۸	برنامه راهبردی افزایش تولید آبزیان پرورشی	۳۳۲۷۶	۶۰۰۰۰

ردیف	عنوان	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹
۹	برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات باغی	۲۴۷۲۲۴	۴۹۷۷۴۴
۱۰	برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۲۷۸۰۵	۲۳۷۱۴۵
۱۱	برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات زراعی	۴۲۵۵۲۰	۴۳۰۸۸۰
۱۲	برنامه راهبردی افزایش سطح پوشش خدمات ترویجی	۹۹۵۶۸	۱۲۱۹۸۶
۱۳	برنامه راهبردی پوشش بهداشتی دام، طیور و آبزیان در برابر بیماری‌ها	۲۲۸۶۰	۳۰۹۷۰
۱۴	برنامه راهبردی تکثیر و بازسازی ذخایر آبزیان	۳۰۸۶۴	۶۴۰۰۰
۱۵	برنامه راهبردی ساماندهی اراضی کشاورزی	۱۴۱۵۸۰۱	۲۸۳۰۴۲۴
۱۶	برنامه راهبردی ساماندهی مالکیت اراضی ملی	۱۱۰۷۴۸	۲۰۲۰۰۰
۱۷	برنامه راهبردی صید و صیادی آبزیان دریایی	۵۸۸۹۶	۶۰۷۸۰
۱۸	برنامه راهبردی کنترل کیفی و بهداشتی تولیدات خام دامی و شیلاتی	۶۴۸۰	۱۰۰۰۰
۱۹	برنامه راهبردی مقابله با بیابان‌زایی و تثبیت شن‌های روان	۳۰۷۴۴	۶۸۰۰۰
۲۰	برنامه راهبردی، کنترل و مبارزه آفات و بیماری‌های گیاهی و علف‌های هرز	۲۰۱۳۶	۳۱۰۸۰
۲۱	برنامه کنترل کیفی دارو، واکسن و مواد بیولوژیک	۴۹۶۴۴	۷۲۰۰۰
۲۲	برنامه مقاوم‌سازی ساختمان‌ها	۳۰۲۴	۴۰۰۰
۲۳	برنامه ساختمان‌ها و تجهیزات	۴۸۴۰۲	۷۳۸۶۳
	مجموع	۴۳۶۷۵۱۱	۷۷۳۳۸۳۰

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۸۹.

جدول ۹. طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی در سال ۱۳۸۹

(ارقام به میلیون ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹
۴۰۱۳۷۰۰۰	برنامه راهبردی آبخیزداری و حفاظت خاک	۷۸۶۷۳۵	۱۵۷۴۲۲۸
۴۰۱۳۷۰۰۱	مطالعه و اجرای عملیات آبخیزداری در حوزه‌های آبخیز سدهای موجود کشور	۱۷۵۸۹۰	۳۷۵۰۰۰
۴۰۱۳۷۰۰۲	مطالعه و اجرای عملیات آبخیزداری در حوزه آبخیزداری در دست ساختمان کشور	۱۱۵۰۲۴	۳۷۶۷۰۰
۴۰۱۳۷۰۰۵	کنترل سیل آبخیزداری و حفاظت از حوزه آبخیز گلستان	۵۶۱۶۰	۱۱۰۰۰۰
۴۰۱۳۷۰۰۶	مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری حوزه سد البرز پاشاکلا	۱۱۵۱۷	۱۱۵۱۷
۴۰۱۳۷۰۰۷	مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری حوزه سد البرز پاشا کلا و امی	۴۲۲۱۱	۴۲۲۱۱
۴۰۱۳۷۰۱۰	مطالعه و اجرای عملیات آبخیزداری و آخوان‌داری در حوزه‌های آبخیز فاقد سد کشور	۱۴۵۷۶۰	۱۸۰۰۰۰
۴۰۱۳۷۰۱۳	آبخیزداری در حوزه آبخیز اترک	۱۸۰۰۰	۴۷۵۰۰
۴۰۱۳۷۰۱۵	آبخیزداری در حوزه حاشیه کویر مرکزی	۲۲۰۸۵	۵۰۰۰۰
۴۰۱۳۷۰۱۶	آبخیزداری در حوزه آبخیز دریاچه ارومیه	۲۷۹۶۱	۶۵۰۰۰
۴۰۱۳۸۰۰۰	برنامه راهبردی احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌های کشور	۲۹۳۳۶۳	۵۵۴۰۰۰
۴۰۱۳۸۰۰۱	صیانت از جنگل‌های شمال کشور	۷۰۹۲۰	۱۵۰۰۰۰
۴۰۱۳۸۰۰۲	صیانت از جنگل‌های زاگرس و جنوب	۸۱۷۹۲	۱۴۷۰۰۰
۴۰۱۳۸۰۰۸	ساماندهی خروج دام از جنگل‌های شمال کشور	۷۰۹۲۰	۱۴۰۰۰۰
۴۰۱۴۱۰۰۰	برنامه راهبردی ارتقای سطح پوشش حفاظتی و حمایت از زیستگاه‌های دریایی	۲۵۹۲۰	۵۳۰۰۰
۴۰۱۴۱۰۰۱	حفاظت از ذخایر آبزیان و تجهیز یگان حفاظت	۲۵۹۲۰	۵۳۰۰۰

شماره طبقه‌بندی	عنوان	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹
۴۰۱۴۲۰۰۰	برنامه راهبردی ارتقای ضریب مکانیزاسیون کشاورزی	۸۳۹۳۳	۱۰۶۶۸۰
۴۰۱۴۲۰۰۲	تجهیز مرکز تست کرج و استانداردسازی ماشین‌آلات و ادوات کشاورزی	۱۳۶۸۰	۱۳۶۸۰
۴۰۱۴۲۰۰۴	کمک‌های فنی و اعتباری برای توسعه مکانیزاسیون کشاورزی	۵۷۶۰۰	۸۵۰۰۰
	برنامه راهبردی افزایش تولید آبزیان پرورشی	۳۳۲۷۶	۶۰۰۰۰
۴۰۱۴۳۰۰۲	کمک‌های فنی و اعتباری برای افزایش تولید آبزیان پرورشی	۲۸۲۳۶	۵۲۰۰۰
۴۰۱۴۴۰۰۰	برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات باغی	۲۴۷۲۲۴	۴۹۷۷۴۴
۴۰۱۴۴۰۰۴	کمک‌های فنی و اعتباری برای توسعه باغات و اصلاح و احیای چای‌کاری‌ها	۶۴۸۰۰	۱۶۴۲۰۰
۴۰۱۴۴۰۰۷	تأمین و انتقال آب برای توسعه باغات در اراضی شیب‌دار	۱۰۸۰۰	۲۲۵۰۰۰
۴۰۱۴۴۰۰۹	توسعه و اصلاح باغات زیتون کشور	۲۸۸۰۰	۵۴۵۴۴
۴۰۱۴۴۰۱۰	تأمین و تکثیر ژرم پلاسما محصولات باغی	۵۷۶۰	۵۰۰۰
۴۰۱۴۴۰۱۱	اصلاح و احیای باغات خرما	۳۹۸۶۴	۴۹۰۰۰
	برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات دام و طیور	۱۲۷۸۰۵	۲۳۷۱۴۵
۴۰۱۴۵۰۰۷	کمک‌های فنی و اعتباری برای افزایش تولیدات دام و طیور	۸۳۲۲۲	۱۷۷۱۴۵
۴۰۱۴۶۰۰۰	برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات زراعی	۴۲۵۵۲۰	۴۳۰۸۸۰
۴۰۱۴۶۰۰۵	خودکفایی گندم	۲۲۶۰۸۰	۲۴۳۱۱۴
۴۰۱۴۷۰۰۰	برنامه راهبردی افزایش سطح پوشش خدمات ترویجی	۹۹۵۶۸	۱۲۱۹۸۶
۴۰۱۴۷۰۰۱	تجهیز، تکمیل و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی تولید	۴۶۸۱۲	۵۶۸۱۲
۴۰۱۴۷۰۰۳	ایجاد شبکه و ترویج مشاوره‌های کشاورزی	۴۰۱۲۴	۵۱۵۷۴
۴۰۱۵۲۰۰۰	برنامه راهبردی ساماندهی اراضی کشاورزی	۱۴۱۵۸۰۱	۲۸۳۰۴۲۴

۴. مقایسه بودجه فصل منابع آب با بودجه سایر فصول در امور اقتصادی

جدول ۱۰. مقایسه اعتبارات هزینه ای و تملک دارایی‌های سرمایه ای بر حسب امور و

(ارقام به میلیون ریال)

فصل در طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۸۹

ردیف	عنوان	اعتبارات هزینه‌ای (عمومی و اختصاصی)		اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای		جمع کل	
		مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹
۱	امور اقتصادی	۱۸۹۷۹۴۵۲	۲۱۹۴۸۵۷۳	۱۲۸۵۹۶۸۰۷	۱۸۸۵۱۵۱۲۱	۱۴۷۵۷۶۲۵۹	۲۱۰۴۶۳۶۹۳
۲	فصل کشاورزی و منابع طبیعی	۹۲۳۸۹۴۷	۱۱۴۵۲۹۷۳	۸۶۱۰۰۴۷	۱۴۳۷۸۰۱۸	۱۷۸۴۸۹۹۴	۲۵۸۳۰۹۹۱
۳	فصل منابع آب	۵۶۰۴۰۰	۵۶۰۴۰۰	۳۶۳۶۹۲۹۲	۵۲۰۲۵۴۸۷	۳۶۹۲۹۶۹۲	۵۲۵۸۵۸۸۷
۴	فصل صنعت و معدن	۷۹۷۲۹۶	۱۰۱۵۰۰۹	۴۴۹۸۳۴۵	۷۱۲۴۹۶۳	۵۲۹۵۶۴۱	۸۱۳۹۹۷۱
۵	فصل محیط زیست	۵۴۶۱۹۱	۶۹۹۵۷۷	۵۷۳۲۴۲	۱۱۹۴۰۱۱	۱۱۱۹۴۳۳	۱۸۹۳۵۸۸
۶	فصل بازرگانی و تعاون	۴۰۵۴۶۷	۳۵۰۴۲۴۵	۸۶۱۵۲	۱۳۰۶۹۸۷	۴۹۲۰۷۹۹	۴۸۱۱۲۳۲
۷	فصل انرژی	۶۴۲۸۷۴	۶۹۷۱۱۸	۹۸۲۵۶۰۸	۱۴۶۴۹۸۶۷	۱۰۴۶۸۴۸۲	۱۵۳۴۶۹۸۵
۸	فصل حمل و نقل	۱۳۶۹۲۵۹	۱۷۲۲۷۰۸	۴۱۰۹۷۰۸۱	۶۳۱۶۲۳۸۳	۴۲۴۶۶۳۴۰	۶۴۸۸۸۰۹۱
۹	فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات	۸۱۴۱	۳۱۲۳۹۳	۳۸۰۲۲۱	۴۹۶۱۵۳	۴۶۸۳۶۸	۸۰۸۵۴۶
۱۰	فصل مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری	۱۶۱۱۶۹۷	۱۹۸۴۱۵۰	۲۶۳۷۶۸۱۳	۳۴۷۴۲۵۲	۲۸۰۵۸۵۱۰	۳۶۱۵۸۴۰۲
جمع امور چهارگانه		۴۷۲۸۰۷۴۶۲	۶۳۴۷۷۴۵۷۰	۱۷۶۰۴۴۵۲	۲۵۳۸۸۵۷۰	۶۴۸۸۷۹۱۴	۸۸۱۶۰۳۲۰
اعتبارات ردیف‌های متفرقه		۱۷۰۵۸۷۷۲۸	۱۸۵۷۹۸۸۴۹	۴۳۱۸۹۴۰۱	۱۲۸۹۸۷۶۰	۲۱۳۷۷۷۱۲۹	۳۱۴۷۸۶۴۹۹
جمع کل اعتبارات		۶۴۳۳۹۵۱۹۰	۸۲۰۵۷۳۴۱۹	۲۱۹۲۵۳۸۵۳	۳۸۲۸۷۳۴۰۰	۸۶۳۶۹۰۴۳	۱۲۰۳۴۴۶۸۲

مأخذ: همان.

شماره طبقه‌بندی	عنوان	مصوب سال ۱۳۸۸	برآورد سال ۱۳۸۹
۴۰۱۵۲۰۰۴	تجهیز و نوسازی اراضی زیرسدهای مخزنی و بندهای انحرافی مستقل	۲۲۵۹۷۶	۴۵۱۵۷۷
۴۰۱۵۲۰۰۶	احیا و توسعه کشاورزی	۱۰۲۳۸۴	۱۴۳۴۳۰
۴۰۱۵۲۰۰۹	تجهیز و نوسازی اراضی شالیزاری کشور	۱۳۵۲۱۸	۲۲۰۳۱۲
۴۰۱۵۲۰۱۳	تجهیز و نوسازی و زهکشی زیرزمینی اراضی کشاورزی حوضه زهره و خیرآباد	۱۱۸۸۰	۸۵۰۰۰
۴۰۱۵۲۰۱۴	تجهیز نوسازی و زهکشی زیرزمینی اراضی حوزه کارون	۸۴۱۴۶	۱۸۳۲۱۲
۴۰۱۵۲۰۱۵	تجهیز و نوسازی و زهکشی زیرزمینی اراضی حوزه کرخه	۳۳۵۲۸	۹۰۰۰۰
۴۰۱۵۲۰۱۹	اجرای عملیات آب و خاک کشاورزی در حوزه موند	۵۲۰۹۲	۱۵۰۰۰۰
۴۰۱۵۳۰۰۰	برنامه راهبری ساماندهی مالکیت اراضی ملی	۱۱۰۷۴۸	۲۰۲۰۰۰
۴۰۱۵۳۰۰۱	ممیزی اراضی و تفکیک مستثنیات	۱۰۲۱۰۸	۱۸۰۰۰۰
۴۰۱۵۵۰۰۰	برنامه راهبری صید و صیادی آبزیان دریایی	۵۸۸۹۶	۶۰۷۸۰
۴۰۱۵۵۰۰۱	اصلاح روش‌های پرورش آبزیان ماهیگیری و تعدیل ناوگان صیادی	۵۸۸۹۶	۶۰۷۸۰

برنامه‌های مطروحه در این لایحه مشابه سال گذشته است، اما اعتبارات آنها در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ به میزان قابل توجهی افزایش داشته است. برای مثال اعتبارات طرح ساماندهی خروج دام از جنگل‌های شمال کشور در برنامه راهبردی احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌های کشور از مبلغ ۱۴۰۰۰۰ میلیون ریال به مبلغ ۲۱۷۹۱۶ میلیون ریال افزایش یافته است و یا طرح افزایش تولید شیر در برنامه راهبردی افزایش تولید محصولات دام و طیور از میزان ۲۰۸۰۸ میلیون ریال به ۲۸۰۰۰ میلیون ریال افزایش یافته است

جدول ۱۱. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی فصول مرتبط با امور اقتصادی در قانون بودجه سال ۱۳۸۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ (ارقام به میلیون ریال)

فصل	جمع اعتبارات هزینه‌ای (ملی و استانی)			جمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (ملی و استانی)		
	قانون بودجه سال ۱۳۸۸	لایحه بودجه سال ۱۳۸۹	درصد افزایش	قانون بودجه سال ۱۳۸۸	لایحه بودجه سال ۱۳۸۹	درصد افزایش
کشاورزی و منابع طبیعی	۹.۲۳۸.۹۴۷ (۴۸/۷)	۱۱.۴۵۲.۹۷۳ (۵۲/۳)	۲۴/۰	۸.۶۱۰.۰۴۷ (۶/۷)	۱۴.۳۷۸.۰۱۸ (۷/۶)	۶۷/۰
منابع آب	۵۶۰.۴۰۰ (۳/۰)	۵۶۰.۴۰۰ (۲/۶)	۰/۰	۳۶.۳۶۹.۲۹۲ (۲۸/۳)	۵۲.۰۲۵.۴۸۷ (۲۷/۶)	۴۳/۰
صنعت و معدن	۷۹۷.۲۹۶ (۴/۲)	۱.۰۱۵.۰۰۹ (۴/۶)	۲۷/۳	۴.۴۹۸.۳۴۵ (۳/۵)	۷.۱۲۴.۹۶۳ (۳/۸)	۵۸/۴
محیط زیست	۵۴۶.۱۹۱ (۲/۹)	۶۹۹.۵۷۷ (۳/۲)	۲۸/۱	۵۷۳.۲۴۲ (۰/۴)	۱.۱۹۴.۰۱۱ (۰/۶)	۱۰۸/۳
بازرگانی و تعاون	۴۰.۵۴۶.۶۴۷ (۲۱/۴)	۳.۵۰۴.۲۴۵ (۱۶/۰)	-۱۳/۶	۸۶۶.۱۵۲ (۰/۷)	۱.۳۰۶.۹۸۷ (۰/۷)	۵۰/۹
انرژی	۶۴۲.۸۷۴ (۳/۴)	۶۹۷.۱۱۸ (۳/۲)	۸/۴	۹.۸۲۵.۶۰۸ (۷/۶)	۱۴.۶۴۹.۸۶۷ (۷/۸)	۴۹/۱
حمل و نقل	۱.۳۶۹.۲۵۹ (۷/۲)	۱.۷۲۲.۷۰۸ (۷/۸)	۲۵/۸	۴۱.۰۹۷.۰۸۱ (۳۲/۰)	۶۳.۱۶۵.۳۸۳ (۳۳/۵)	۵۳/۷
ارتباطات و فناوری اطلاعات	۸۸.۱۴۱ (۰/۵)	۳۱۲.۳۹۳ (۱/۴)	۲۵۴/۴	۳۸۰.۲۲۷ (۰/۳)	۴۹۶.۱۵۳ (۰/۳)	۳۰/۵
مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری	۱.۶۸۱.۶۹۷ (۸/۹)	۱.۹۸۴.۱۵۰ (۹/۰)	۱۸/۰	۲۶.۳۷۶.۸۱۳ (۲۰/۵)	۳۴.۱۷۴.۲۵۲ (۱۸/۱)	۲۹/۶
جمع کل امور اقتصادی	۱۸.۹۷۹.۴۵۲ (۱۰۰)	۲۱.۹۴۸.۵۷۳ (۱۰۰)	۱۵/۶	۱۲۸.۵۹۶.۸۰۷ (۱۰۰)	۱۸۸.۵۱۵.۱۲۱ (۱۰۰)	۴۶/۶

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۳۸۸، لایحه بودجه سال ۱۳۸۹.
توضیح: ارقام داخل پرانتز درصد از کل را نشان می‌دهند.

اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی حدوداً ۴۷ درصد و اعتبارات هزینه‌ای این فصل ۲۴ درصد و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ۶۷ درصد افزایش نشان می‌دهد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

۱. مهمترین مشکل این لایحه کم‌توجهی به سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری نص صریح سیاست ابلاغی تبدیل بودجه به یک بودجه عملیاتی است، اما این بودجه با در نظر داشتن مبانی یک برنامه‌ریزی عملیاتی، عملیاتی محسوب نمی‌شود.

۲. اگر هدفمندی یک لایحه بودجه را در تحقق برنامه‌های توسعه و به‌عنوان یک گام از تحقق اهداف میان‌مدت بدانیم ضروری است که لایحه برای تحقق برنامه توسعه باشد. اگر این لایحه برای پوشش دادن به نقایص برنامه چهارم باشد لازم است که هر یک از مواد و بندهای آن برطرف‌کننده مشکلات و نواقص آن برنامه باشد، برای این کار نیازمند ارزیابی برنامه چهارم و تعیین موانع عدم تحقق اهداف معین شده در آن است و اگر بر پایه لایحه پیشنهادی برنامه پنجم توسعه باشد ضروری است که اهداف کمی معین شده در لایحه پیشنهادی برنامه پنجم توسعه را برآورده کند در عمل بر هیچ‌کدام از دو برنامه تکیه ندارد.

۳. برای وصول به اهداف کمی مندرج در بسته‌های اجرایی لایحه برنامه توسعه پنجم ضروری است که منابع مالی مورد نیاز برای اجرای اهداف پیش‌بینی شده باشد اگر عملکرد و تحقق اهداف سال‌های گذشته به‌علت عدم تخصیص منابع پایین بوده است

در این صورت افزودن مقداری بر بودجه سال گذشته و آنگاه طبق روال تخصیص کمتر گره‌گشا نیست.

۴. اعتبارات پیشنهادی دستگاه اجرایی در همه موارد به نصف کاهش یافته است و اغلب موارد افزایش صورت گرفته در لایحه بودجه، صرفاً پوشش دادن به تورم را مد نظر قرار داده است و در بخش کشاورزی به‌طور متوسط افزایشی بر بودجه سال ۱۳۸۸ در نظر گرفته شده است. بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ به‌عنوان اولین سال اجرای لایحه پیشنهادی برنامه پنجم (این لایحه برای برآورده کردن لایحه پیشنهادی برنامه پنجم توسعه تدوین شده است) ضرورت منطقی کردن و هماهنگ کردن اهداف برنامه با توان و منابع کشور را ایجاب می‌نماید.

۵. بر خلاف آنکه این لایحه را در راستای اجرای برنامه پنجم اعلام کرده، تقریباً همه طرح‌ها و برنامه‌ها با پیشنهاد اعتبار بیشتر، در ادامه برنامه چهارم است.

۶. با توجه به سناریوهای مطرح درخصوص افزایش نرخ تورم در پی اجرای طرح هدفمند کردن یارانه‌ها و میزان افزایش بودجه پیشنهادی در برنامه‌ها و طرح‌های ملحوظ در بودجه پیشنهادی، به نظر می‌رسد که به آثار احتمالی هدفمند کردن یارانه‌ها کم‌توجهی شده است.

۷. در بودجه پیشنهادی یارانه‌های بخش کشاورزی افزایشی نداشته است و با توجه به اینکه رشد مورد انتظار برای تولیدات زراعی و باغی با رشد مصرف کودهای شیمیایی متناظر است و در کوتاه‌مدت امکان تغییر این رویه وجود ندارد و از سویی تورم متعارفی نیز (بدون در نظر گرفتن اجرای طرح هدفمند کردن یارانه‌ها) مورد انتظار است در واقع میزان یارانه به بخش کشاورزی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ را

می‌توان کاهشی در نظر گرفت.

۸. لایحه بودجه، با توجه به افزایش قابل توجه بودجه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و کل بودجه بخش کشاورزی از نظر افزایش‌های صورت گرفته مثبت ارزیابی می‌شود.

۹. با توجه به محدودیت منابع، امکان افزایش قابل ملاحظه‌ای که بتوان از طریق این لایحه بودجه، کاستی‌های برنامه چهارم را برطرف کرد و یا در راستای اجرای اهداف کمی مندرج در بسته‌های اجرایی لایحه برنامه پنجم گام برداشت وجود ندارد، لذا مهمترین کار آن است که برای افزایش اعتبارات مربوط به یارانه‌های بخش کشاورزی و همچنین طرح‌های زیربنایی آب و خاک و منابع طبیعی به تعیین اولویت و تخصیص بهینه اقدام گردد.

منابع و مأخذ

۱. قانون برنامه چهارم توسعه.
۲. لایحه برنامه پنجم توسعه.
۳. بسته‌های اجرایی لایحه برنامه پنجم توسعه در بخش کشاورزی.
۴. لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کشور.
۵. بررسی عملکرد چهارساله برنامه چهارم، وزارت جهاد کشاورزی.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۱۱۶

عنوان گزارش: لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور ۲۳. بخش کشاورزی

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه کشاورزی)

تهیه و تدوین: مهران برادران نصیری

همکاران: الهه سلیمانی، علی مریدنژاد

ناظران علمی: حسین صفایی، محسن صمدی

متقاضی: کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۸/۱۱/۱۹